

LODKA (156) *sb f*

-ó- (16), -o- (2); -ó- : -o- *Mącz* (15:2); a *jasne*.

sg N łódka (39). ◇ *G* łódki (40). ◇ *D* łódce (4). ◇ *A* łódkę (29). ◇ *I* łódką (5). ◇ *L* łódce (25). ◇ *V* łódko (1). ◇ *pl N* łódki (3). ◇ *A* łódki (4). ◇ *L* łódkach (1). ◇ *du N (cum nm)* łódce (3) *RejPos* 174v [3 r.]. ◇ *A (cum nm)* łódce (2) *RejPos* 173v, *SkarŻyw* 596.

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI i XVIII w.*

Dem. od „łódz”; *navicula, navigium Mącz, Cn; catascopium, navigiolum Calep, Cn; cymba, lembus, monoxylon, scapha Mącz; celox Calep (156) : TarDuch B4; Alexander/* przykazał rycerzom aby śniey [z *trzciny*] czynili łódki *HistAl M2v, Av, I4; Nadobne* przyśtośowane ku Ewanyeliy o łódce/ w ktorey śie Pan woził z zwoleńiki swoimi *LubPs Y5v marg; A Włthapiwłzy* Iezus do łódki/ przewiozł śie [*ascendens in naviculam transfretavit*] y przyśfedł do miáftá swoiego. *Leop Matth 9/1, Ioann 6/22, 23, YY4v; BibRadz Is 18/2; Goski 13v; Genus* navigii exploratorii, Máła łódka na którey wyyeżdżayá á wyśpiegáwayá. *Mącz 41a, 76b, 106d, 163b, 188c, 218b (15); [Apollon]* kazał łódkę ktora ząwždy wkorabiu byłá przypráwić *HistRzym 16; Tedy* nąwáłności tę łódkę pochwyćiwłzy trzećiego dnia v iednego miáftá ktore zowá Efez ná brzegu iá pośtáwiły. *HistRzym 16v, 16, 16v [4 r.], 32; Słuchayże* iż thu Ewanyeliśtá przypomina/ iż ná brzegu iezyorá tego śthały dwie łódce *RejPos 174v, 48v [3 r.], 49 [2 r.], 173v, 174, 233v, 234; wyskoczył* złódki Piotr ná głębinę y przepáść morfká *SkarŻyw 597, 392, 596 [5 r.], 597, 599 [2 r.]; Ale* on [*Pompejusz*] przes zámknienie oblężonego portu/ w máley á łátaney łódce vćiekł ná Morze *StryjKron 66; temu* co z łódki wypadłzy vtonął/ máło ná tym iesli ná śzerokim łążeniu álbo ná pálcu wodá nád nim śtoi/ ponieważ iuż nie żyw *ReszList 192; Celox –* Lodka poiezną. *Calep 178a, 171b, 690a, 690b; WujNT Mar 3/9.*

W porównaniach (8): LubPs A4; Leop Job 9/26; Cymbium, Naczynie od nápiyáńia podługowáte/ ná xtałt czołnu álbo łódki. *Mącz 76b; Y kázála* Rycerzowi przynieść śąd iákoby łódkę/ a powiwlzy ie [*dziecię*] w on śąd włóżyć. *HistRzym 32; RejPos 204; á* iednák do śamego Piotrá do łódki y śieći iego rzecz tę y táiemnicę Zbawicieł [!] przytacza. *SkarŻyw 597; Gdyby* kto z Niebá poyrzał ná ten swoy wiek mały/ Ktory iáko ná morzu/ łótkę tłuká wáły. *KołakCath Cv; Co* v łódki śternik y woźnicá v wozu/ y wodz v woýfká: to Práwo iest w Rzeczypośp *SkarKaz 697b.*

W charakterystycznych połączeniach: łódka się topiła; łódkę czynic, przywieść, puścić, sprawić (2), utopić; z łódki wypaść, wyskoczyć (2); w łódkę (do łódki) wśtąpić (wśtěpować) (10); w łódce przewieziomy, siedzący (2), siedzieć (2), tonąć; mała łódka (11).

Wyrażenia: »łódka płynąca (a. pływająca)« (2): LubPs A4; Tedy rycerz [...] iáko długo łódkę widział płynąć śtał v morzá płácząc. *HistRzym 32.*

»łódka rybitwia« (1): *Horia, Lódká* rybitwia. Czółn. *Mącz 158a.*

W przren (16) : Widziśz iż w tey łódce próżney zakonu śtárego nie naydzyeśz nic iedno śtrách *RejPos 174v, 174v [5 r.], 176v, 331; tę* śtolice Piotrá S. śtolice Rzymfká chćiał mieć aż do tego czáfu/ zá opokę nie zwyćiężoną y łódkę nigdy wiátry żadnymi nie pogrążoną *SkarJedn 144; GrabowSet K2; WujNT 35.*

W przeciwstawieniach: »korab, nawa, okręt ... łódka« (3): Ieden tyło zbáwienny korab y pewny: á inne wśzytkie śą rozboynicze/ á nie pewne łódki. *SkarJedn 38, 38; Wielkich* Iágiełow potomku

iedyny, [...] W niewielkiej łodce, przeciw silney wodzie, Niechcąc ia płynąć, nawy fie twey chwytam
GrochKal 2.

Zwrot: »dostać się w łódkę Charonową« = *umrzeć (1)*: Iuż kto fie dostał w łódkę Charonową/
Niemáfz go/ zginął z pámięcią/ y z głową *GórnTroas 30.*

Wyrażenie: »łódka pływająca« (1): Pewnieć nic inego nie figurowála tá łódká pływájąca po tym
márnym á burzliwym morzu/ iedno Kościoł iego święty *RejPos 176v.*

Przen (69) :

a) O Kościele katolickim (64) : kácyrftwá y przeciwności przeciw they łodce moc byorą dla
dořwyadřfenya y zbudzenya wybráných řwych *KromRozm III L3v, L3v [2 r.]*; Bo Pan nářz tę łódkę
řwá á ten Kořcyoł řwoy/ to iest káždy řtan Krzeřciyáńřtwá řwego/ thák chowác á thák przyřtrzegác
raczy/ iż ona nigdy zánurzyć fie áni vthonác nie może *RejPos A5v*; tá łódká iego á ten Kořcioł iego/
nigdj bez grzechu być nie może. *RejPos 49, 48, 49 [3 r], 49v [2 r.], 50v, 51 (26); RejZwierc 176v*;
Samá tá iest łódká w ktorey potopu vchodzą/ wktorą kto nie wřtapi/ zátopiony będzie. *SkarJedn*
2; SkarŻyw 596.

W charakterystycznych połączeniach; chwycić się łodki, cisnąć się do łodki (2), w łódkę wsiąść; łódka
błogosławiona, wdzięczna.

Fraza: »łódka płynie, łódka musi pływać« (1;2): A thá łódká w náwięřřnych nawářnościach á w
náwięřřnych głębokofciach tego morzá burzliwego řwiátá nędznego muři pływać *RejPos 176v, 51*;
A tá łódká płynie y řynie: Tyráńřtwá wřzytki y Heretyctwá przetrřawřzy/ iáko mocna řkáłá/ řtoi.
SkarJedn 150.

Zwroty: »kołysać się w łodce (a. łódka się (za)kołysze itp.)« (5): ácz fie może tá łódká záołyřác/
ále on tego pilnie řtrzeże/ áby fie nigdy nie zánorzyłá. *RejPos 49*; wieřz/ iż thá łódká záoždy kołyřána
być muři *RejPos 51, 49, 49v, 50.*

»pływać w łodce« [szyk zmienny] (4): on [*Jezus*] z námi záoždy w tey łodce pływa áż do řkończenia
řwiátá *RejPos 51, 175, 177, 177v.*

Wyrażenia: »łódka kořcioła (bożego a. pospolitego)« (3): *KromRozm I M4; [Boga]* pilnye prořić/
áby on raczył řercá ich zmyękczyć/ álbo ocuřiwřly/ řam wedle řwey S. woley nas y łódkę kořcyołá
řwego záchowác *KromRozm III L3*; tákże y ři co z łodki kořciołá Bożego wypádli/ [...] zbáwieni być
žadną miářą nie mogá *ReszList 192.*

»łódka Pańřka« (2): Piękná náuká o łodce Páńřkiej/ y iáko fie w niey záchowác mamy/ á iáko
iest w niey káždy w pilney opiece iego. *RejPos 173v marg, 49 marg.*

»łódka świętego (a. wielkiego) Piotra« (2): *SkarJedn 386*; á z tych nawářności nie vřtáwicźnych
wiárek/ w ktorych z łodki ř. Piotrá wypádřzy/ mizernie bobruią/ do tegoż portu kořciołá
Řzymřkiego/ do teyże ř. řtolice řię obrořili. *ReszList 143.*

peryfr. »szternik łodki bożej« = *papieř (2)*: [*heretycy*] tego řzterniká łodki BOżey od rudłá
odřádziwřzy/ tym iá łácniey mogli nawářnořciámi zálezác *ReszList 185, 185.*

»święta łódka« [szyk 10:1] (11): nie będąyeli łářki/ opieki/ á opátrnořci Pána tego/ á iestli fie nie
przybřizymy do świętey łodki iego/ to iest/ do řłow/ do náuk/ á do pořtánowienia řwiętego iego.
RejPos 177v, 51, 175 [4 r.], 175v [2 r.], 176v [2 r.], 177v.

α) [O kościele braci czeskich:

Wyrażenie: »łodka boska«: Jego [Ostroroga] przykładem satyry rogate Przepłaszać będzie i fauny włochate Od trzody pańskiej, a swoją obroną Ratuje łódkę Boską uciśnioną. *RybWiersze* 84.]

b) O Rzeczypospolitej (2) : nieśpokoyni/ łákomi/ nieśpráwiedliwi/ sieją wżędźie niezgody/ nic ná dobre pólpolite nie pomniąc/ á tą łódką w ktorey fię wżyfcy wieźiem/ fwoim biegánim chwieiác/ do zánurzenia ią y vtopienia przywodzą. *SkarKazSej* 659a.

Wyrażenie: »łodka Rzeczypospolitej Polskiej« (1): Łódkę R. P. Polśkiey co naybárziewy pogrąża. *PowodPr* 54 marg.

c) O życiu ludzkim, doli, losie (3) : Iuż miła łódko pływay á puść fie ná wody/ Gdyż wiefz iż fzczeńcie vmie odmieniác przygody. *RejWiz* 10; Bądź rátkiem kwápliwym/ Łodce iuż połupány/ Ktorą wiátr miece/ z plutą pomieszány/ By w morzu śmierci chćiwym/ Nie zálał *GrabowSet* M3v; Weś ftyr/ łam Pánie/ łódky vtrapioneý/ Wieś iák żeglarz życzliwy *GrabowSet* R.

Synonimy: barka, bat, bata, czołn, korab, nasad, nawa, okręt, statek, szkuta.

Cf **ŁODZICA**

HJ